

The Impact of the “Covid-19” Crisis on the Conceptualization of “Security” in International Relations

Hadi Ajili^{*}

Associate Professor, Department of International Relations, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Shabnam Chadori

M.A, Department of International Relations, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Abstract

Governments throughout history have been confronted with political and security problems related to diseases, as they are widespread and claim many lives. The virus COVID -19 became a global crisis in a short period of time due to its dynamic transmission and unknown nature. This situation challenged the economic structures of the world and created security problems at the level of relations between countries. Therefore, using the descriptive and analytical method and based on the theory of the Copenhagen School and specifically the issue of security, this study attempts to answer the central question of what impact the Corona Crisis has had on the traditional concept of international security, and also to answer whether this will lead to a recognition of health issues as a non-traditional threat in the security priorities of countries and international organizations? And what will be the consequences of these changes? This study hypothesizes that the emergence of the recent crisis has accelerated the difference in the traditional conception of security, as the absence of military confrontation between national governments has led to a change in the role of health care issues in domestic and international security. On the other hand, the intertwining of health and security sectors during the outbreak of the Coronavirus has resulted in the mobilization of political will and the allocation of economic resources to address this issue. This can be seen as a positive step towards enhancing the overall level of health. Still, placing a strong emphasis on health security has adverse effects on internal democracy and international cooperation. After the recent experience of pandemics, there has been a strong emphasis on health and global health by theorists in this field. An article published 35 years ago (Thomas, 1989) addressed the issue of health and international relations

^{*}Corresponding Author: sshacha@gmail.com

How to Cite: Ajili, H., & Chadori, S. (2024). The Impact of the “Covid-19” Crisis on the Conceptualization of “Security” in International Relations. *Research on Global Relations*, 1(2), 175-201. doi: 10.22054/jrgr.2023.59953.1012

by Carolyn Thomas. The article demonstrated how global health can play a pivotal role in this field. In addition, Susan Peterson, in her article titled "Pandemic Diseases and National Security," examines the economic, social, and political effects of pandemics on different countries and societies. She mentions that biological agents pose a serious threat to the security of countries (Peterson, 2002). Moreover, McInnis and Kelly Lee discussed the relationship between these three variables in their joint article titled "Health, Security, and Foreign Policy" while emphasizing health concerns. They believe that epidemic diseases pose a significant security threat because they can cross borders and weaken a nation's economy and internal stability. They should give more attention to national security policies.

In this article, we aim to explore the impact of the COVID-19 pandemic on the political, economic, and military domains of countries. Additionally, we aim to discuss the significance of reassessing the conventional notion of security and integrating health concerns into the framework of the Copenhagen school's security theory. Furthermore, we aim to address the potential consequences of securitizing health issues on international peace and security. Through an examination of the effects of the COVID-19 crisis, we aim to test the hypothesis that prioritizing security will foster political resolve and allocate economic resources to this sector.

However, overdoing it brings countless ill effects and not only will not lead to progress in the field of health and health, but may also overshadow the process of internal democracy and international security.

In this regard, dealing with the epidemic of Covid-19 under the title of a security issue can have two different consequences: firstly, by revising the traditional concepts of security, it will increase the importance of governments and international organizations to health affairs. In this way, the amount of attention of countries to their healthcare infrastructure as a security investment increases.

Excessive measures in addressing the aforementioned matter can lead to numerous adverse consequences. It is important to note that such actions not only hinder advancements in the realm of healthcare but also have the potential to overshadow the development of internal democracy and international security. Consequently, treating the epidemic as a security concern can lead to two distinct outcomes. Firstly, reevaluating traditional concepts of security will enhance the importance of governments and international organizations in relation to health matters. Consequently, nations are increasingly recognizing the importance of allocating resources to enhance their healthcare infrastructure as a way to ensure security.

Keywords: Corona Crisis, Securitization, Copenhagen School, International Security, International Peace and Cooperation.

تأثیر بحران «کرونا» بر مفهوم‌سازی «امنیت» در روابط بین‌الملل

دانشیار روابط بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

هادی آجیلی

کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

شبنم چادری*

چکیده

در طول تاریخ برخی بیماری‌ها به دلیل میزان شیوع بالا و تلفات انسانی، همواره موضوعی سیاسی و امنیتی برای دولت‌ها به شمار آمده است. همان‌طور که ویروس کووید ۱۹ به دلیل پویایی در انتقال و ناشناختگی در مدت زمانی کوتاه تبدیل به بحرانی جهانی شد، بحرانی که ساختارهای اقتصادی جهان را به چالش کشید و مشکلات امنیتی را در سطح روابط بین‌کشورها به وجود آورد. لذا در تحقیق حاضر، با استفاده از روش توصیفی تحلیلی و بر مبنای نظریه مکتب کپنهاگ و به‌طور مشخص مبحث امنیتی سازی، در پی پاسخ به این سؤال اصلی است که بحران کرونا چه تأثیراتی بر مفهوم سنتی امنیت بین‌الملل گذاشته است و همین‌طور پاسخ به اینکه آیا این تأثیرات موجب به رسمیت شناختن مسائل بهداشتی به‌عنوان تهدیدی غیر سنتی در اولویت‌بندی‌های امنیتی کشورها و سازمان‌های بین‌المللی خواهد شد؟ و پیامدهای این تغییرات چه خواهد بود؟ فرضیه این پژوهش آن است که ظهور بحران اخیر باعث تسریع در تغییر نگاه سنتی به امنیت به‌عنوان عدم رویارویی نظامی میان دولت‌های ملی و زمینه‌ساز تحول در نقش مسائل بهداشتی-درمانی بر امنیت داخلی و بین‌المللی شده است. از سوی دیگر هرچند گره خوردن حوزه‌های بهداشت و امنیت در زمان شیوع کرونا منجر به بسیج اراده‌ی سیاسی و تخصیص منابع اقتصادی به این موضوع شده و این امر خود می‌تواند گام مثبتی در جهت ارتقا سطح بهداشت باشد، اما تأکید زیاد بر امنیتی کردن مسائل بهداشتی تأثیرات سوئی بر روند دموکراسی داخلی و همکاری‌های بین‌المللی خواهد داشت.

واژگان کلیدی: بحران کرونا، امنیتی کردن، مکتب کپنهاگ، امنیت بین‌المللی، صلح و همکاری بین‌المللی.

مقدمه

شیوع ویروس کرونا در دسامبر سال ۲۰۱۹ از بازارهای غذای دریایی هونان در شهر ووهان چین آغاز شد و ظرف چند ماه به یک ضرورت جهانی تبدیل شد؛ ضرورتی که حال دیگر یک نگرانی در مورد بهداشت جهانی نبود، بلکه مبدل به بحرانی بین‌المللی با پیامدهای متعدد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و حتی نظامی شده بود، بحرانی که لازمی مدیریت آن، اجرای تدابیر فوق‌العاده، نقض رویه‌های مرسوم و کنترل تمام وجوه زندگی شهروندان بود. بدین ترتیب رسیدگی به مساله‌ی بهداشت و سلامت به یک‌باره از موضوعی غیرسیاسی تبدیل به موضوعی امنیتی و با حساسیت بالا شد و تمامی کشورها با اولویت قرار دادن رسیدگی به این بحران، سعی در مقابله با گسترش بیماری و کنترل پیامدهایش بودند. هرچند این نخستین بار نیست که انسان معاصر با چنین موقعیتی روبرو می‌شود، با نگاهی به آمار قربانیان بیماری‌هایی همچون: آنفولانزا، ایدز، سل و مالاریا در ۱۰۰ سال اخیر، خواهیم دید که همه‌گیری‌ها در صورت عدم کنترل صحیح می‌توانند تهدیدی اساسی برای موجودیت یک کشور باشند. لذا اقدام برای مفهوم‌سازی مسائل بهداشتی به‌عنوان یک نگرانی امنیتی از مدت‌ها پیش آغاز شده است. با توجه به این موضوع، تحقیق حاضر در پی پاسخ به این پرسش است که بحران کرونا چه تأثیری بر تعریف سنتی از امنیت بین‌الملل داشته است؟

فرضیه‌ای که در پاسخ به این سؤال مطرح می‌شود این است که ویروس کووید ۱۹ با توجه به گستره وسیع شیوع و میزان تلفات انسانی که به همراه داشته، نگاه سنتی به امنیت را که همانا گره‌خورده به حوزه نظامی است را به چالش کشیده و زمینه‌ساز حضور مسائل بهداشتی در حوزه امنیت داخلی و امنیت بین‌المللی شده است. پس از تجربه پاندمی‌های اخیر، مساله‌ی سلامت و بهداشت جهانی به شدت مورد تاکید و توجه نظریه پردازان این حوزه قرار گرفته است، ۳۵ سال پیش مقاله توسط «کارولین توماس» منتشر شد که به موضوع «سلامت و روابط بین‌الملل» می‌پرداخت (Thomas, 1989) وی نشان داد که چگونه موضوع بهداشت جهانی می‌تواند به طور فزاینده‌ای در این حوزه نقش داشته باشد، بعلاوه «سوزان پترسون» در مقاله خود با عنوان «بیماری‌های همه‌گیر و امنیت ملی» ضمن بررسی

تأثیرات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی پندمی‌های بر کشورها و جوامع مختلف، از پدیده‌ی سلاح‌های بیولوژیکی بعنوان تهدید جدی برای امنیت کشورها یاد کرده است (Peterson, 2002)، مک اینس و کلی لی هم در مقاله‌ی مشترک به نام «سلامت، امنیت و سیاست خارجی» به رابطه‌ی میان این سه متغیر پرداخته و ضمن تأکید بر مسائل بهداشتی به عنوان تهدید امنیتی جدی معتقدند؛ بیماری‌های همه‌گیر با توانایی عبور از مرزهای ملی و توانایی تضعیف اقتصادی و ثبات داخلی کشورها، باید در سیاست‌های امنیتی کشورها مورد توجه بیشتری قرار بگیرند. در همین راستا در مقاله حاضر ضمن بررسی تأثیرات همه‌گیری کرونا بر حوزه‌های سیاسی، اقتصادی و نظامی کشورها، سعی بر آن است که در چارچوب نظریه امنیتی‌سازی مکتب کپنهاگ بر لزوم تغییر نگاه سنتی به امنیت و قرار گرفتن مسائل بهداشتی در این حوزه پرداخته شود.

از سوی دیگر در پی پاسخ به این سوال نیز هستیم که امنیتی شدن مسائل بهداشتی چه پیامدهایی بر روند صلح و امنیت بین‌المللی خواهد داشت؟ در پاسخ به پرسش مطرح شده تلاش است ضمن بررسی این تأثیرات در بحران کرونا به سنجش این فرضیه پردازیم که هرچند امنیتی کردن موضوعات بهداشتی موجب بسیج اراده سیاسی و تخصیص منابع اقتصادی به این حوزه خواهد شد اما زیاده‌روی در آن آثار سوء بیشماری به همراه دارد و نه تنها موجب پیشرفت در زمینه بهداشت و سلامت نخواهد شد بلکه ممکن است روند دموکراسی داخلی و امنیت بین‌المللی را نیز تحت الشعاع قرار دهد.

«مکتب کپنهاگ» به مثابه چارچوب نظری

مکتب کپنهاگ نامی است که بیل مک سوئینی، منتقد این مکتب، به این گروه از اندیشمندان روابط بین‌الملل که در انستیتوی تحقیقاتی درگیری و صلح (COPRI) کپنهاگ دانمارک در دهه‌ی ۹۰ میلادی مشغول مطالعه و نظریه‌پردازی در حوزه امنیت بودند، نسبت داد. اعضای اصلی این مکتب باری بوزان، آلی ویور^۲ و دو ویلد^۳ هستند که به تحولات حوزه امنیت پس

-
1. Barry Buzan
  2. Ole Waver
  3. Jaap de Wilde

از جنگ سرد و پردازش مفاهیم جدیدی از جمله نظریه مجموعه امنیتی منطقه‌ای و امنیتی کردن، می‌پردازند (Stritzel, 2014:11-12). آن‌ها با تأکید بر مفهوم بین‌الذلهانی بودن امنیت و ضمن بازنگری در برتری عنصر نظامی و دولت‌محوری، سعی در ارائه چارچوب چندجانبه‌تری از مساله امنیت را دارند. امنیتی که در نبود تهدید تحقق پیدا می‌کند، معنایی چندبعدی دارد و تنها به مساله نظامی محدود نمی‌شود، بلکه هر موضوعی از نظامی گرفته تا اقتصادی، اجتماعی و حتی زیست‌محیطی، در صورتی که تهدید وجودی شناخته شود (یعنی بقا و موجودیت دولت یا نظام بین‌الملل را تهدید کند) در زمره تهدیدات امنیتی به شمار می‌آید و برای حل آن باید متوسل به تدابیر فوق‌العاده شد، تدابیری که به عاملان اجرایی اجازه‌ی زیر پا گذاشتن و نقض مستقل قواعد و قوانین مرسوم و حتی استفاده از زور را می‌دهد. این فرآیند، یعنی قرار گرفتن مساله‌ای غیرامنیتی مثل امور بهداشت و درمان در گروه تهدیدات امنیتی، همان امنیتی کردن و یا امنیتی سازی است (بوزان، ویور، ویلد، ۱۳۹۴: ۴۹-۴۸).

در این رهیافت امور به سه دسته امور غیرسیاسی، سیاسی و امنیتی تقسیم می‌شوند و لازمه قرار گرفتن امور غیرسیاسی و سیاسی به دسته امنیتی تنها اعلام موضوعی به عنوان تهدید وجودی نیست بلکه موضوع تهدید خواه عینی و خواه ذهنی باید از طریق استدلال مورد پذیرش مخاطبان قرار بگیرد، تا بدین وسیله امنیتی کردن و زیر پا گذاشتن قواعد معمول مشروعیت پیدا کرده و بتواند توسط مجریان آن عملی شود، هرچند پذیرش مذکور می‌تواند نه‌چندان عاری از برتری جویی و مبنی بر رضایت و اجبار باشد (بوزان و همکاران، ۱۳۹۴: 53-55). لذا امنیتی کردن زمانی موفق خواهد بود که بازیگران امنیتی کننده بتوانند تهدید وجودی را از طریق کنش گفتاری^۳ به باور مخاطب خود برسانند، که این امر مستلزم تحقق شرایط تسهیل‌کننده‌ی بیرونی (مانند جنبه‌های زبانی) و بیرونی (جنبه‌های اجتماعی) است. ویور در تشریح شرایط تسهیل‌کننده بیرونی، به مفهوم سرمایه اجتماعی بازیگر امنیتی اشاره می‌کند

-
1. Regional Security Complex Theory
  2. Securitization
  3. Speech act
  4. Facilitating conditions

و اینکه هر چه این بازیگر از اقتدار و مشروعیت بیشتری برخوردار باشد، پذیرش گفتار او برای مخاطب آسان تر خواهد بود. بعلاوه وی بر وجود پیشینه تهدید به عنوان دلیلی بر مدعای بازیگر امنیتی کننده و همین طور عاملی که بتوان به واسطه آن تهدید را مجسم کرد، تأکید می کند (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۱: ۱۸-۱۶).

تهدید نظامی از دیرباز جایگاه اصلی را در مبحث امنیت داشته است، زیرا خیلی سریع و همراه با احساس خشم ناشی از بازی ناعادلانه، پدیدار می شود و اگر کشوری در آن مغلوب شود، خود را در معرض تحمیل اراده فاتح خواهد دید، در صورتی که اگر همین تأثیرات و براندازی نظم سیاسی به دلیل مشکلات اقتصادی و یا با توجه به موضوع مقاله حاضر، به واسطه معضلات بهداشتی باشد، این ها هم باید مشکلات امنیتی در نظر گرفته شوند. لذا بنا بر آنچه ویور می گوید، تمامی موضوعاتی که دارای چنین پتانسیلی هستند باید بر دیگر موضوعات ارجحیت داده شوند و از طریق بسیج نیروهای سیاسی، اجتماعی و اقتصادی به حل هر چه سریع تر آن ها اقدام کرد، زیرا در غیر این صورت آن کشور نمی تواند به عنوان یک واحد مستقل و دارای حاکمیت به کار خود ادامه دهد (Waever, 1995: 50). بوزان نیز معیار تفکیک تهدیدهای امنیتی از تهدیدهای غیرامنیتی را دو عامل می داند: ۱. موضوع پدید آمده باید حیات جمعی شهروندان را به خطر بیندازد. ۲. خارج از قوانین و قواعد موجود باشد، یعنی نتوان از طرق قانونی نسبت به کنترل و هدایت آن اقدام کرد زیرا در غیر این صورت مشکل مذکور مشکلی سیاسی است نه امنیتی (بوزان، ۱۳۷۹: ۱۲).

از طرف دیگر نظریه پردازان این مکتب معتقدند «امنیتی شدن لزوماً به معنی بهتر شدن نیست»، بلکه استفاده از آن پیامدهایی را هم در بردارد، زیرا امنیت کلامی است قدرت بخش که اولویت های سیاسی را مشخص می کند و توسل به زور، تشدید اختیارات اجرایی، ادعای حق پنهان کاری و دیگر تدابیر افراطی را مشروع جلوه می دهد. در نتیجه امنیتی کردن تمامی موضوعات و در نظر گرفتن تمامی مخاطرات به عنوان تهدید علیه بقا، جامعه مدنی را سرکوب کرده و باعث به وجود آمدن دولتی مداخله جو و اجبار گر خواهد شد و این روند در ادامه موجب در خود فرورفتگی و بیگانه هراسی شده و نتیجه ی غیر از بن بست امنیتی با همسایگان و نهایتاً رکود شدید اقتصادی نخواهد داشت (بوزان و همکاران، ۱۳۹۴: ۳۲۳).

در صورتی که جایگاه مسائل در دایره امنیتی بودن یا غیرامنیتی بودن دائمی و غیرقابل تغییر نیست چه بسا در بسیاری از موضوعات مانند موضوعات زیست محیطی، امنیتی کردن شیوه‌ای است برای جلب توجه کافی و رسیدگی بهتر و سریع‌تر به آن موضوع، پس بهترین انتخاب همان غیرامنیتی کردن این مشکلات در بلندمدت است؛ زیرا این بدان معنا و مفهوم است که تهدیدی که بقای ما را در خطر قرار داده بود اکنون حل شده و می‌توان آن را در حوزه مسائل عمومی اداره کرد (Waeber, 1995:50).

در مورد بحران کرونا نیز اندکی پس از شیوع گسترده‌اش و میزان تلفاتی که در تمام دنیا به همراه داشت، بسیاری از دولت‌ها و حتی سازمان‌های بین‌المللی رسیدگی به این پاندمی را در اولویت‌های ملی و حتی امنیتی خود قرار دادند. با توجه به تأثیری که این ویروس بر ثبات داخلی و بین‌المللی، رکود اقتصادی و حتی مسائل نظامی در دنیا داشت و همین‌طور با بررسی همین اثرات در پاندمی‌های گذشته، به‌زعم نویسندگان مکتب امنیتی کپنهاگ می‌تواند چارچوب مناسبی برای تحلیل تأثیرات بحران کووید ۱۹ بر بازتعریف امنیت در نظام بین‌الملل باشد. لذا ضمن اینکه این رهیافت امکان بررسی مزایا و معایب این به‌اصطلاح امنیتی شدن موضوعاتی از قبیل بهداشت و درمان را خواهد داد.

پیامدهای اقتصادی بحران کرونا

اثرات ناشی از شیوع یک بیماری بسته به گستره سرایت، میزان کشندگی و البته آسیب‌پذیری اقتصادی قلمرو درگیر، هزینه‌های مستقیم و غیرمستقیمی را بر نظام اقتصادی کشورها تحمیل می‌کند. بانک جهانی همه‌گیری‌های مختلف را با توجه به اثرگذاری‌شان بر تولید ناخالص ملی، به سه دسته کلی تقسیم می‌کند: دسته نخست موارد خفیف مانند آنفولانزا ۱۹۶۸ و آنفولانزا مرغی ۲۰۰۴ که با کاهش ۰٫۷ درصدی از تولید ناخالص داخلی در کشورهای درگیر همراه بود، دسته دوم موارد متوسط مانند آنفولانزا آسیایی سال ۱۹۵۸ با هزینه ۳٫۱ درصد تولید ناخالص داخلی و نهایتاً آنفولانزای اسپانیایی در ۱۹۱۸ که با هزینه ۴٫۸ درصدی تولید

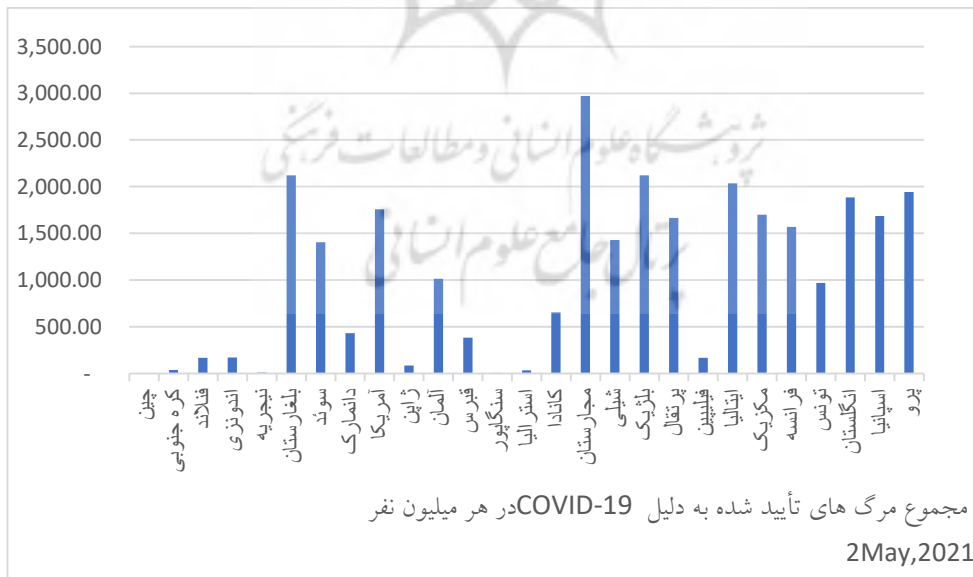
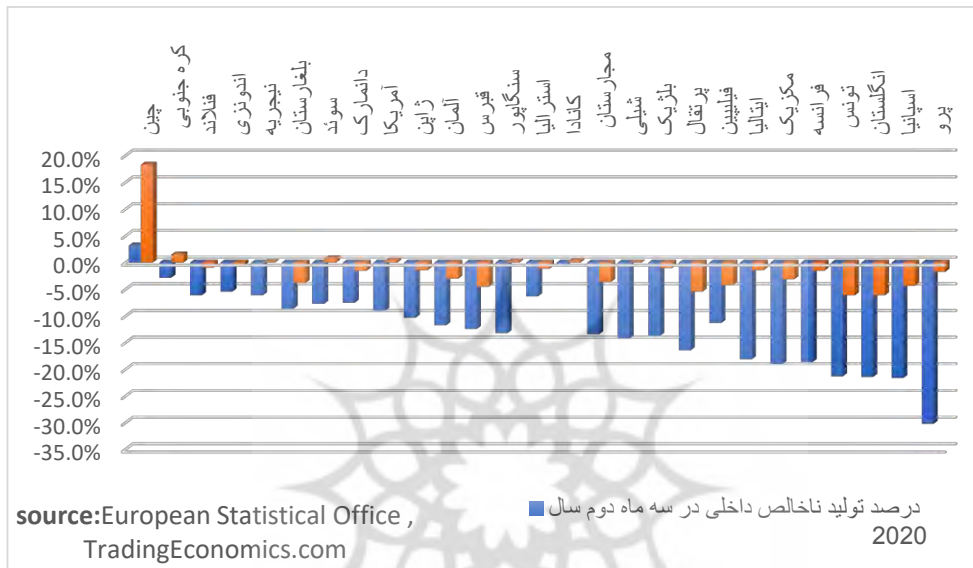

ناخالص داخلی به عنوان شدیدترین مورد طبقه بندی شده است (Jonas O B, 2013:10-11).

در حقیقت بیماری های همه گیر به دلایل مختلف می توانند منجر به ایجاد شوک های کوتاه مدت و آسیب های طولانی در اقتصاد داخلی و بین الملل شوند. در گام نخست، دولت ها برای محدود کردن سرایت ویروس باید دست به اقداماتی همچون اجرای قرنطینه، فراهم آوردن تست های تشخیصی و تجهیز مراکز درمانی بزنند. با اجرای قرنطینه و بسته شدن کسب و کارهای کوچک و بزرگ و همین طور کاهش سطح مبادلات اقتصادی، دولت ناچار به حمایت از شهروندان خود است، لذا درآمدهای مالیاتی دولت نیز کاهش می یابد و همین امر فشارهای مالی ناشی از افزایش هزینه ها را تشدید می کند. بعد از آن هم با شیوع و رشد بیماری نیاز به ایجاد امکانات درمانی جدید، کادر متخصص، فراهم آوردن نیازهای مصرفی مانند لوازم و تجهیزات پزشکی، مراقبتی و دارو بیشتر و بیشتر می شود و نهایتاً تمام موارد ذکر شده پیامدی جز بالا رفتن ناگهانی هزینه های غالباً پیش بینی نشده سیستم بهداشت و درمان را نخواهد داشت و قابل ذکر است که هرچه سیستم اقتصادی و بهداشتی ضعیف تر باشد آسیب اقتصادی هم به مراتب بیشتر خواهد بود (Madhav, 2017:324).

همه گیری کووید ۱۹ اما یک شوک بزرگ جهانی به همراه داشت، فی الواقع طولانی شدن معضل کرونا و سیاست های مهار آن باعث ایجاد اختلال هم زمان در عرضه و تقاضای داخلی و بین المللی شد، به نحوی که عرضه به دلیل قرنطینه، تعطیلی مشاغل، فاصله اجتماعی، کم شدن نیروی کار و کاهش بهره وری به طرز چشمگیری تقلیل یافت، که همین امر خود باعث افزایش سریع قیمت ها، کمبود کالا و دامن زدن به ترس و بحران در جامعه شد. از طرف دیگر بیکاری و از دست دادن درآمد بخش زیادی از جامعه به دلیل بیماری و قرنطینه، کاهش مصرف خانوار و نهایتاً کاهش سرمایه گذاری خارجی منتهی به کاهش تقاضا و رکودی بی سابقه شد (Chudik et al, 2020). طبق گزارش اداره آمار اروپا، توقف اقتصادی ناشی از کووید ۱۹ تنها در سه ماهه اول سال ۲۰۲۰، تولید ناخالص داخلی در منطقه یورو را ۳٫۶ درصد و در سه ماهه اول ۲۰۲۱، ۰٫۶ درصد کاهش داده است و همان طور که در نمودار زیر می بینید به جز چین تقریباً در تمام کشورها نرخ تولید ناخالص داخلی نسبت به

مدت مشابه در سال گذشته بسیار کاهش یافته: در ایتالیا به ۱۸,۱- درصد در سال ۲۰۲۰ و با کنترل بیشتر در سال بعد به رقم ۱,۴- درصد رسیده است. به همین ترتیب می‌بینیم که با اوج‌گیری کرونا در سال ۲۰۲۰ این شاخص در تونس به بیش از ۲۰ درصد و در کشور پرو به ۳۰,۲- درصد تنزل پیدا است (European Statistical Office, 2021).

با مقایسه دو جدول فوق می‌بینیم که کشورهایمانند ایتالیا، انگلستان، پرو و اسپانیا بیشترین رکود اقتصادی را داشته‌اند و متقابلاً بالاترین نرخ مرگ و راهم تجربه کردند، در مقابل کشورهایمانند کره جنوبی و فنلاند توانسته‌اند علاوه بر کاهش اثرات سوء اقتصادی، میزان تلفات انسانی را هم کنترل کنند، از طرفی دیگر با مقایسه چهار کشور آمریکا و سوئد با دانمارک و مجارستان متوجه خواهیم شد که علی‌رغم رشد منفی اقتصادی تقریباً مشابهشان اما میزان مرگ و میر به طرز قابل توجهی در مجارستان و آمریکا بالاتر است. این نکته حاکی از این است که الزاماً ارتباط مستقیمی میان میزان آسیب اقتصادی و تلفات جانی در بحران کرونا وجود ندارد بلکه تفاوت کشورها در زمینه اقتصادی، قدرت و ضعف سیستم بهداشتی، ثبات سیاسی و البته همان‌طور که در ابتدای مقاله اشاره کردیم به فرآیند امنیتی کردن و میزان مقبولیت تصمیم‌گیرندگان به‌عنوان بازیگران امنیتی و پذیرش تهدید توسط مردم به‌عنوان کنشگر بسیار اهمیت دارد. چنانچه در مورد مجارستان، علی‌رغم تلاش‌های حکومت راست‌گرای ویکتور اوربان در ایجاد ممنوعیت‌های آمدو شد، بستن مرزها و حتی لغو برگزاری انتخابات به همین بهانه، اما به دلیل بی‌اعتمادی مردم به تصمیمات دولت حاکم و جدی نگرفتن اقدامات محافظتی و پیشگیرانه، شاهد افزایش تعداد مرگ و میر در آوریل سال ۲۰۲۱ در این کشور هستیم (euronews, 2021).

تنش اقتصادی به‌خودی‌خود می‌تواند تهدیدی برای امنیت دولت‌ها باشد، از این جهت که حتی در نظر والتر هم قدرت اقتصادی همانند قدرت نظامی جزو توانایی مادی هر دولت بشمار می‌آید و ایجاد خللی این چنین در آن می‌تواند با تشدید محرومیت‌ها، رقابت میان گروه‌های اجتماعی، قومی و نخبگان را بیش‌ازپیش تحریک کند و حتی در سطح بین‌الملل گسستگی اقتصاد یک کشور ممکن است رقابت منطقه‌ای را برای سلطه و یا حمله نظامی به آن کشور ترغیب کند (Peterson, 2002: 62).

پیامدهای سیاسی و اجتماعی بحران کرونا

بوزان، ویور و دی‌وایلد معتقدند «امنیت مربوط به بقا است» (بوزان و همکاران، ۱۳۹۴: ۳۲۳). بیماری‌ها و همه‌گیری‌ها هم به‌طور فزاینده‌ای نه‌تنها به‌عنوان تهدیدی برای بقای افراد، بلکه

گاهی به عنوان تهدیدی برای بقای دولت‌ها و حفظ ثبات بین‌المللی به شمار می‌آیند. بررسی پاندمی‌های گذشته مانند: آنفولانزای اسپانیایی، ایدز و ابولا نشان می‌دهد که همه‌گیرها می‌توانند عواقب قابل توجهی بر ثبات اجتماعی و امنیت داخلی کشورها داشته باشند؛ هرچند دامنه‌ی این تأثیرات با توجه به تفاوت ساختار سیاسی، مشروعیت نهادهای دولتی و شرایط تسهیل‌کننده درونی و بیرونی در هر کشور متغیر است. با ازدست‌رفتن جان شهروندان در پی شیوع بیماری، هدف اصلی و وجودی دولت که همان حمایت و محافظت از شهروندان است به چالش کشیده می‌شود (Curley & Herington, 2011:151). لذا، دولت‌ها در مواجهه با پاندمی‌ها با درخطر دیدن بقای خود و شهروندان‌شان، امنیتی کردن را به عنوان راهی منطقی برای بسیج نیروها و حل هرچه سریع‌تر این بحران برمی‌گزینند، اما بنا به ماهیت سیاسی، میزان مشروعیت حکومت حاکم، مشکلات بالقوه اجتماعی-سیاسی و تنش‌های منطقه‌ی و بین‌المللی، روند و نتیجه امنیتی سازی می‌تواند پیامدها و تبعات متفاوتی داشته باشد. به نحوی که در موارد بسیاری هم لزوماً منجر به بقا بازیگران امنیتی کننده و یا کنترل موفق همه‌گیری نخواهد شد. چنانچه در مواردی هم شاهد آن هستیم که رفته‌رفته با ادامه و گسترش انتشار بیماری، درگیری میان دولت و شهروندان افزایش یافته و در نتیجه فرسایش ظرفیت دولت، تنش‌ها و شکاف‌های اجتماعی، قومی و نژادی در جامعه خود را نمایان می‌کنند؛ در اروپای ۱۳۴۷ میلادی طاعون سیاه به روند گذار از فنودالیزم سرعت بخشید، بیماری آبله در آمریکای ۱۵۰۰ میلادی با تلفات ۵۰٪ خود هژمونی کشورهای اروپایی بر بومیان را تسهیل کرد و همین‌طور شورش‌هایی که در آفریقای جنوبی و لیبریا در پی گسترش ابولا اتفاق افتاد همگی حاکی از تأثیرات سیاسی پاندمی بر جوامع درگیر است (Madhav et al, 2017:325).

بحران کرونا هم از این قاعده مستثنا نبود و علی‌رغم طرح آتش‌بس آنتونیو گوترش دبیر کل سازمان ملل (The United Nation, 2020) درگیری‌ها و خشونت‌های سیاسی در کشورهایی که از قبل درگیر ناآرامی‌های داخلی و یا مناقشات منطقه‌ای بودند شدت گرفت؛ مانند روشن شدن آتش زیر خاکستر مناقشه قره‌باغ و استفاده آذربایجان از سرگرم بودن سایر کشورها به مسائل داخلی خودشان، برای حمله به ارمنستان و اقدام برای بازپس‌گیری مناطقی

که سال‌ها بین این دو کشور مورد مناقشه بود (چادری: ۱۳۹۹) و یا آنچه در یمن، سودان جنوبی و منطقه ساحل اتفاق افتاد و خشونت‌ها و درگیری‌های مسلحانه نه تنها کمتر نشد که شدت گرفت. در کشورهایی هم که دچار درگیری‌های داخلی بودند مانند نیروهای مخالف در فیلیپین، ارتش آزادی‌بخش ملی کلمبیا (ELN) و شبه‌نظامیان جدایی طلب در کامرون، ابتدا این آتش‌بس پذیرفته شد، اما اندکی بعد طرفین با یک طرفه خواندن آن، درگیری‌های خود را از سر گرفتند (Mustasilta, 2020).

شیوع ویروسی ناشناخته که حتی تا ماه‌ها اتفاق نظری در مورد علائمش نبود، تمام کشورها را از آمریکا و ایتالیا گرفته تا کره شمالی دچار شوک و غافلگیری بسیاری کرده بود. اثرات ناشی از رکود اقتصادی، بیکاری و بالا رفتن هزینه‌های مراقبتی، آسیب‌های بعضاً جبران‌ناپذیری را برای طبقات متوسط و پایین جامعه به همراه داشت، به علاوه ناتوانی دولت‌ها در فراهم آوردن دسترسی یکسان شهروندان به خدمات بهداشتی و درمانی، با تحریک بیش‌ازپیش شکاف‌های اجتماعی، سیاسی و طبقاتی باعث افزایش بی‌اعتمادی به نخبگان حاکم، خدشه‌دار شدن مشروعیت آن‌ها و در نتیجه افزایش احتمال شورش، اعتراضات مدنی، برخوردهای خشونت‌آمیز و کودتا شده بود.

همان‌گونه که در تونس وضعیت وخیم اقتصادی موجب افزایش نارضایتی‌های مردم و فزونی اعتراضات خیابانی نسبت به قبل از همه‌گیری شد. در لیبی هم هنگامی که ویروس کرونا در مذاکرات صلح این کشور وقفه ایجاد کرد، شبه‌نظامیان شرق موسوم به ارتش ملی لیبی فرصت را مغتنم شمرده و سعی کردند از این فرصت در جهت تقویت مواضع خود و تضعیف جایگاه دولت مرکزی استفاده کنند. بدین ترتیب، حملات ناگهانی را برای تصرف طرابلس آغاز کردند و علی‌رغم درخواست‌های مکرر سازمان ملل مبنی بر آتش‌بس، نیروهای ژنرال حفتر، دست به اقدامات مسلحانه در جهت دستیابی به مواضع خود کردند (Pusztai, 2019: 6).

از طرف دیگر، ضرورت حل بحران کرونا ایجاب می‌کند که بازیگران دولتی با اعمال محدودیت‌ها و همین‌طور افزایش کنترل بر زندگی بهداشتی، اجتماعی و اقتصادی مردم، سیطره نفوذ خود را تقویت کنند و همین امر در بسیاری از موارد می‌تواند به‌طور بالقوه منجر

به نقض آزادی‌های مدنی، وسیله‌ی برای سرکوب مخالفان و ایجاد محدودیت برای مهاجران شود. همان‌طور که شاهد بودیم با گسترش ویروس و اعمال محدودیت‌ها، بسیاری از جنبش‌های بزرگ اجتماعی سال ۲۰۱۹ متوقف شدند، از جمله جنبش اکتبر در عراق، جنبش هیراک در الجزایر، مخالفت با قانون اصلاحیه تابعیت در هند و جنبش دانشجویی در شیلی. علاوه بر این بسیاری از کشورها از این فرصت جهت تقویت موضع خود استفاده کرده و در صدد حفظ دائمی کردن آن شدند، مانند تعلیق انتخابات در مجارستان، سرکوب شدید رسانه‌ها در مصر و تصویب اصلاحیه‌های جدیدی جهت اعطای اختیارات بیشتر به دولت یا در کشور گینه شیوع کرونا به رژیم این امکان را داد که ضمن سرکوب اعتراضات و دستگیری رهبران مخالفان تغییراتی را هم در قانون اساسی اعمال کند (Kishi, 2021). بنابراین امنیتی کردن مقابله با پاندمی‌ها هرچند باهدف دفاع در برابر تهدید و محافظت از شهروندان صورت بگیرد، چنانچه به جای مدیریت و بسیج منابع در بخش بهداشت و درمان منجر به تحدید آزادی‌های مدنی، سرکوب داخلی و دولت‌محوری شود امری منفی و مخرب تلقی خواهد شد و در حفاظت از جان شهروندان و حل بحران همه‌گیری نیز کامیاب نخواهد بود.

پیامدهای نظامی بحران کرونا

سومین حوزه‌ای که بیماری‌های همه‌گیر از طریق آن می‌توانند امنیت کشور را تهدید کنند؛ حوزه نظامی است. فی‌الواقع آن‌ها با از بین بردن روحیه و آمادگی نظامی، می‌توانند نه تنها بر توانایی دفاعی ارتش از مرزهای خود تأثیر بگذارند، بلکه ممکن است مانع برگزاری عملیات صلح در مناطق ناپایدار شده و روند درگیری‌ها در مناطق مختلف را تغییر دهند، چنانچه شواهد تاریخی هم این مدعا را تأیید می‌کنند: توکیدیدس توصیف می‌کند که چگونه در طول جنگ‌های پلوپونزی، بیماری مردم آتن را متزلزل، رهبری سیاسی را از هم گسیخته و ارتش را تضعیف کرده بود و از دستیابی آن‌ها به اهداف کلیدی نظامی جلوگیری کرد. بیش از ۲۳۰۰ سال بعد، آنفلوآنزا اسپانیایی در پاییز ۱۹۱۸ جان ۲۹۴۰۰۰ سرباز را گرفت و مشکلات بسیاری را در هر دو جبهه به وجود آورد، به نحوی که ژنرال اریک فون لودندورف، رئیس

ستاد ارتش آلمان در جنگ جهانی اول، یکی از علل شکست این کشور را ناشی از تأثیرات منفی همه‌گیری آنفلوآنزا در سال ۱۹۱۸ بر روحیه نیروهای آلمانی دانست، در جنگ جهانی دوم، به همین ترتیب، مالاریا بیشتر از اقدامات نظامی باعث تلفات نیروهای ایالات متحده در مناطق درگیر شد (Peterson, 2002: 45-76)، همین‌طور عامل اصلی ناتوانی ارتش در بسیاری از کشورهای آفریقایی مانند ملاوی، اتیوپی، زیمبابوه و آفریقای جنوبی، آلوده شدن نیروهای نظامی به ویروس ایدز بود (McInnes 2008: 279). چنانچه رئیس‌جمهوری بوتسوانا، فستوس موگا، در سخنرانی اظهار داشت: «تأثیر مخرب بیماری ایدز بر جمعیت، اقتصاد و ساختار جامعه ما نه تنها توسعه را تضعیف می‌کند، بلکه تهدیدی جدی برای امنیت ما محسوب می‌شود» (UNAIDS, 2008).

در زمان گسترش پاندمی‌هایی مانند کرونا، هم به دلیل نگرانی‌های ناشی سرایت بیماری و هم بعضاً به دلیل ضرورت مشارکت نیروهای نظامی در داخل کشور، فعالیت‌های نظامی برون‌مرزی تا حد امکان لغو و یا به حالت تعویق درمی‌آید. به همین دلیل بود که آمریکا، اروپا و ناتو، شمار زیادی از نیروهای خود را از عراق و افغانستان بیرون کشیدند (Gibbons, Barnes, 2020) و یا رزمایش‌هایی مانند: رزمایش «مدافع اروپا ۲۰۲۰» ناتو، عملیات آموزش نظامی در عراق و تمرین نظامی موسوم به اژدهای طلایی، مابین دولت کامبوج و چین به تعویق افتاد (Strangio, 2021) و تمرینات بزرگی همچون؛ تمرین سالیانه نیروهای مسلح در کانادا (Bensadoun et al, 2020)، تمرینات نظامی آمریکا با فیلیپین، کره جنوبی، ایتالیا، اسرائیل، تمرینات کشورهای اروپایی از قبیل: بلژیک، نروژ، دانمارک، فرانسه، آلمان، سوئد، انگلیس با ایالات متحده و همین‌طور تمرینات موسوم به شیرهای آفریقایی تحت هدایت آمریکا در مراکش، تونس و سنگال لغو شد (CNN, 2020).

بنابراین واحدهای نظامی در زمان شیوع بیماری‌های همه‌گیر با لغو بسیاری از تمرینات و آموزش‌ها نظامی ممکن است با کاهش نفرت و تأخیر در روند جذب نیرو مواجه شوند، روندی که حداقل در کوتاه‌مدت باعث کاهش قدرت آن‌ها خواهد شد. این عامل در کشورهای با نیروی نظامی وابسته به کشورهای قدرتمند، تبعات دیگری هم به دنبال دارد، به این ترتیب که ارتش ضعیف علاوه بر افزایش احتمال درگیری‌ها و خشونت‌های داخلی، با کاهش

توانایی دولت در سطح بین‌الملل، می‌تواند منجر به حمله نظامی دیگر کشورها و یا گروه‌های شبه‌نظامی منطقه‌ای، به خاک آن کشور شود (Whiteside et al, 2006: 209-211).

بحران کرونا تهدیدی برای امنیت ملی یا امنیت انسانی

در سال‌های اخیر بهداشت جهانی همواره به دلیل چالش‌هایی که برای زندگی انسان‌ها در سرتاسر کره زمین به وجود آورده در معرض ارزش‌گذاری‌های متعددی قرار گرفته است. در مورد کووید ۱۹ هم به دلیل ناشناختگی و قدرت سرایت بالایی که داشت خیلی سریع تبدیل به نگرانی جهانی شد و سازمان بهداشت جهانی (WHO) با اعلام این ویروس به‌عنوان پاندمی، با صراحت «زنگ هشدار را واضح و بلند زد» (World Health Organization, 2020). همان‌طور که در بخش‌های قبلی بررسی کردیم، درهم‌تنیدگی تأثیرات همه‌گیری در حوزه‌های مختلف به‌گونه‌ای بود که حتی کشورهایی مانند آمریکا که ابتدا مسائل اقتصادی را ارجح بر کرونا می‌دانستند، دیری نپایید که مقابله با کرونا را در اولویت سیاست‌های ملی و امنیتی خود قرار دادند (Reich, 2020)؛ زیرا در غیر این صورت مشروعیت و امنیت ملی آن‌ها در معرض خطر قرار می‌گرفت. از طرف دیگر، سازمان‌های غیردولتی و کشورها به دلیل هدایت هرچه بیشتر منابع برای مبارزه با گسترش ویروس کرونا، با اعلام این موضوع به‌عنوان یک تهدید امنیتی، سعی در جلب توجه دوچندان رسانه‌ها و تخصیص بودجه بیشتر هستند، چنانچه نظریه پردازان مکتب کینهاگ هم معتقدند امنیت یک عمل گفتاری است و همان‌طور که ویور استدلال می‌کند: گفته خود عمل است و با گفتن آن، کاری انجام می‌شود (Waever, 1995: 55). در مورد پاندمی‌های قبلی مانند: سل، ایدز و ابولا... همین اقدامات باعث جلب توجه حکومت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی دولتی و غیردولتی از قبیل شورای امنیت و تعریف بیماری‌های همه‌گیر به‌عنوان تهدیدات امنیتی و قرار دادن بودجه‌های حمایتی و اقدامات پیشگیرانه بین‌المللی شده است. در بحران اخیر، هم کشورها با در نظر گرفتن کرونا به‌عنوان عاملی برای تهدید ملی نه تنها سعی در تخصیص بیشتر بودجه برای کنترل و درمان این بیماری (در قالب تهیه و تولید واکسن) داشته‌اند، بلکه بسیاری از آن‌ها اقدامات پیشگیرانه را از جمله تقویت سیستم بهداشت و درمان داخلی، توسعه

تحقیقات و فناوری‌های پزشکی و همین‌طور تلاش برای افزایش امکان همکاری‌های بین‌المللی را در همه‌گیری‌های احتمالی بعدی در نظر گرفته‌اند (Word Health Organization, 2020).

در کنار اقدامات اضطراری دولت‌ها جهت کنترل شیوع ویروس کرونا، دو نوع گفتمان برای مقابله با این تهدید وجود داشت؛ نخست، دیدگاه گوترش دبیر کل سازمان ملل و ادهانوم دبیر کل سازمان بهداشت جهانی، مبنی بر اینکه این ویروس «دشمن بشریت» و «تهدیدی مشترک» برای تمام شهروندان است و هیچ کشوری نمی‌تواند به‌تنهایی به آن رسیدگی کند (Sears, 2020). در مقابل، دیدگاه رهبران کشورهای مختلف قرار دارد که همگی این بیماری را تهدیدی علیه امنیت ملی خود دانستند و مرزهای خود را بسته و از صدور لوازم و تجهیزات پزشکی و درمانی به دیگر کشورها امتناع کردند و هر یک جداگانه روند امنیتی سازی خود را پیش گرفتند. ایتالیا در اوایل همه‌گیری زمانی که در بالاترین تلفات انسانی را داشت خواستار تهیه تجهیزات پزشکی از جمله ماسک شد، آلمان و فرانسه در کنار سایر اعضای اتحادیه اروپا، صادرات تجهیزات پزشکی محافظ را محدود کرده و از کمک به این کشور امتناع کردند، به‌طوری که شهروندان ناامید و خشمگین ایتالیایی پرچم اتحادیه اروپا را به نشانه اینکه آماده ترک اتحادیه به دلیل عدم موفقیت در این بحران هستند، سوزاندند (Gaudino, 2020). در اتحادیه اروپا شکست اولیه در همبستگی باعث شد که بسیاری ظن این فکر را در ذهن پیوراندند که در نهایت ممکن است همه‌گیری قربانی دیگری داشته باشد: خود اتحادیه اروپا. این امر نشان‌دهنده اختلاف در دو رویکرد امنیت انسانی و امنیت ملی است. در حقیقت عملکرد کشورهای مختلف بر اساس امنیتی سازی با اولویت امنیت سرزمینی در بحران کرونا، نشان داده که پیگیری رویکرد امنیت ملی تا حد زیادی مانع از همکاری‌های بین‌المللی در جهت حل چنین‌هایی بحران خواهد شد.

در حالی که این ویروس هیچ احترامی برای مرزهای ملی قائل نیست و اگر یک کشور در تلاش برای کنترل شیوع ویروس شکست بخورد، همه کشورها در معرض خطر هستند، به بیانی دیگر، دنیا فقط به اندازه ضعیف‌ترین سیستم بهداشتی قدرتمند است. مسئولیت مؤثر در برابر تهدید امنیتی این چنین، لزوماً مستلزم یک اقدام جمعی جهانی است، نه راه‌حل‌های

محلی و سیاست‌های ملی ناهماهنگ و متناقض. در رویکرد برتری امنیت ملی تصمیمات کشورها، آغشته به نیت و انگیزه‌های سیاسی است تا تلاش مؤثر جهت حفظ جان شهروندان. لذا استفاده رهبران ناسیونالیست از این عبارت که «ما در حال جنگ هستیم»، تا حدی توجیهی برای بازی فراتر از ماهیت سیاسی معمولشان و ایجاد ترس در جامعه است. چنانچه بازتعریف این مساله با رویکرد امنیت انسانی می‌تواند منجر به ایجاد معیارهای جدیدی جهت نظارت بر سیاست‌های عمومی ملی و بین‌المللی باشد (Milani, 2020: 149). همان‌طور که پیترسون متذکر می‌شود، در مقابل مفهوم سنتی امنیت ملی، امنیت انسانی بیشتر بر سلامتی و رفاه فرد یا گروه متمرکز است در حالی که امنیت ملی بر رفاه و بقای دولت متمرکز است (Peterson, 2002: 44)؛ عناصری که در ادبیات امنیت انسانی به‌عنوان تهدیدات وجودی شمرده می‌شوند شامل امنیت اقتصادی، امنیت سیاسی، دسترسی به غذا و مراقبت‌های بهداشتی، امنیت شخصی و اجتماعی و امنیت محیطی هستند در حالی که امنیت ملی ضرورت دفاع از سرزمین در برابر تهدیدات خارجی را دارد، امنیت بشر تشخیص می‌دهد که تهدیدهای مهم برای امنیت ناشی از بیماری، گرسنگی، آلودگی، جرم و خشونت خانگی است (Iqbal, 2006: 673). نگرانی عمده در رویکرد امنیت انسانی بهداشت عمومی است. این مفهوم «توانایی افراد در حفظ کیفیت زندگی را که کمتر از سطح احساس امنیت نمی‌داند» (اقبال، ۲۰۰۶، ص ۶۳۳). در بخش بهداشت عمومی، جلوگیری از گسترش بیماری‌ها و یافتن روش‌هایی برای کمک به محافظت از فرد، دهه‌هاست که مورد توجه است. اما علی‌رغم مزیت‌های رویکرد امنیت انسانی در حل بحران‌های بین‌المللی و همه‌گیری‌هایی از این دست، کشورها در دوران کرونا با اتخاذ سیاست‌های محافظه‌کارانه و ناسیونالیستی سعی در حل یک‌تنه بحرانی را داشتند که نیازمند همکاری و مشارکت تمام کشورهای درگیر بود.

پیامدهای امنیتی شدن کرونا بر صلح و امنیت بین‌المللی

بیماری‌های حاد و اپیدمی، با عبور از مرزها، به خطر انداختن جان انسان‌ها، تضعیف ثبات سیاسی و توانایی‌های اقتصادی و نظامی کشورها این قابلیت را دارند، که به‌عنوان یک

موضوع امنیتی مطرح شوند، ضمن اینکه نگرانی‌ها در مورد گسترش «تروریسم زیستی»^۱ باعث شده این روند با سرعت بیشتری دنبال شود، توجه بیشتر به بیماری‌های همه‌گیر به‌عنوان «خطر امنیتی جدید» در چند سال اخیر موجب شده این مساله در دستور کار سیاست خارجی و امنیتی بیشتر کشورها قرار بگیرد. امنیتی کردن، کنترل دقیق مرزها و تلاش برای تنظیم مهاجرت از ویژگی‌های اصلی در واکنش دولت‌ها به شیوع این دسته از بیماری بوده است، اقداماتی که به‌طور بالقوه باعث مختل شدن حرکت آزادانه شهروندان، کالا و خدمات می‌شود (McInnes, Lee, 2006: 10-12). امنیتی کردن کرونا هم تقریباً برای تمامی کشورها فوری‌ترین و بدیهی‌ترین راه‌حل برای کنترل پیشرفت این بیماری بود، لیکن علاوه بر تبعاتی که در قسمت‌های قبل به آن پرداختیم، منجر به تأثیراتی در روند صلح و امنیت بین‌المللی شد:

از بین رفتن اعتماد عمومی به مفاهیم حقوق بشری و کارایی سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی: کمک و همکاری بین‌المللی برای اطمینان از دسترسی به غذا، مواد ضروری و پشتیبانی پزشکی از ضروریات حقوق بشر است که برای غلبه بر این همه‌گیری بسیار مهم بود. کشورهای کم‌درآمد برای مقابله با این بیماری با موانع منحصر به فردی روبرو بودند، که با این حال بسیاری از قوانین انزوایی در کشورهایی با درآمد بالا، این وضعیت اضطراری را نادیده گرفت به‌طور مثال؛ انگلستان قوانینی را برای جلوگیری از صادرات داروهای اساسی وضع کرد (Donnelly, 2020)، اتحادیه اروپا صادرات لوازم بیمارستانی را محدود کرد و آمریکا صادرات تجهیزات حفاظت شخصی را برای کارمندان مراقبت‌های بهداشتی بدون داشتن تأییدیه از «آژانس مدیریت اضطراری فدرال» ممنوع اعلام کرد (The federal register, 2020) و تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران، همچنان باقی ماند. از طرفی خروج آمریکا از سازمان بهداشت جهانی (WHO) و متهم کردن این سازمان بین‌المللی به حمایت از چین، (McNeil Jr., Jacobs:2020)، بی‌اعتنایی کشورها به طرح آتش‌بس دبیر کل سازمان ملل و تشدید خشونت‌ها و درگیری‌ها و عدم رسیدگی لازم از طرف این سازمان

---

1. Bio-terrorism
2. Federal Emergency Management Agency (FEMA)

و یا سازمان‌های وابسته به آن، نسبت به موارد نقض حقوق بشر در این درگیری‌ها و اوضاع سخت کشورهای کم‌درآمد در دست‌وپنجه نرم کردن با معضل کرونا، باعث ناامیدی بسیاری نسبت که کارایی و بی‌طرفی این سازمان‌های بین‌المللی شد.

کاهش بودجه سازمان‌های بین‌المللی: مسلماً انجام عملیات صلح‌آمیز و بشردوستانه نیازمند صرف هزینه و زمان است، اما رکود ناشی از کووید ۱۹ و تغییر اولویت‌های مالی دولت‌ها، به گزارش صندوق بین‌المللی پول، باعث کاهش ۳۰ الی ۵۰ درصدی بودجه‌ی صندوق‌های صلح سازمان ملل شده است که این امر محدودیت‌های بسیاری را برای فعالیت‌های و مأموریت‌های این سازمان فراهم خواهد کرد (de Coning, 2020).

بحران مهاجران و پناهجویان: مهاجران و پناهندگان از گروه‌های اجتماعی هستند که شاید بیشتر از همه تحت تأثیر بحران کووید ۱۹ قرار گرفتند. پس از آغاز موج همه‌گیری با بسته شدن مرزها و تقدم رسیدگی به مسائل بهداشتی به‌عنوان موضوعی امنیتی، پرداختن به موضوع مهاجرین و پناهجویان از اولویت دولت‌ها خارج شد. بنابراین بسیاری از آن‌ها یا در اردوهای پناهندگی با حداقل امکانات بهداشتی و درمانی ماندند و یا در کشورهای مقصد با توقف روند مهاجرتشان با مشکلات اقتصادی و اجتماعی بسیاری روبرو شدند. به‌طور مشخص می‌توان به وضعیت پناهندگان در استان ادلب سوریه، جزایر یونان و مرزهای خارجی اتحادیه اروپا طی چند ماه گذشته اشاره کرد که به طرز چشمگیری بدتر شده است (Ada, Angenendtr, Asseburg, Bossong, Kipp, 2020).

ایجاد مانع در برابر فعالیت‌های مدنی و بشردوستانه: امنیتی کردن و اعمال محدودیت‌ها علاوه بر ایجاد زمینه اقتدارگرایی و سرکوب فعالیت‌های مدنی، باعث لغو بسیاری از مأموریت‌های صلح‌آمیز سازمان ملل و خروج نیروهای این سازمان از کشورهای مختلف شده است. نتیجه این امر کاهش حضور ناظران صلح در مناطق حساس و جلوگیری از ایجاد صلح مؤثر خواهد بود، به‌عنوان مثال در سودان جنوبی، پس از ابتلای چهار نفر از مأمورین سازمان ملل به ویروس کرونا، نیروهای دولتی به همین بهانه ایستگاه‌های بازرسی را در کنار مقرهای سازمان ملل ایجاد کردند، تا فعالیت این سازمان را متوقف یا کاهش دهند،

این در حالی است که خروج مأمورین حافظ صلح و کاهش فعالیت‌های نظارتی این سازمان می‌تواند بر روی جان ۱۵۰,۰۰۰ نفر پناهنده در حفاظت سازمان ملل تأثیر مستقیم گذارد (Anyadike, 2020).

حرکت به سمت اقتدارگرایی: استفاده دولت‌ها از شرایط پیش آمده در جهت سرکوب نهادهای مدنی و گروه‌های اعتراضی و همچنین ایجاد محدودیت‌های فزاینده برای رسانه‌ها و فعالان اجتماعی باعث شده است که خطر تشدید اقتدارگرایی و تمرکز قدرت بیش از پیش احساس شود، به علاوه با تضعیف نهادها و فعالین مدنی در برخی از کشورها امکان بازگشت از این تمرکز قدرت در دوران پس از کرونا به سختی ممکن خواهد شد.

نتیجه

در سه دهه اخیر نظریه پردازان امنیت به این نتیجه رسیدند که امنیت یکی از مهم ترین لنگرها برای بررسی مسائل بهداشتی است. بی شک بحران کرونا علاوه بر تلفات بالای جانی که برای تمامی مردم دنیا به همراه داشته است، موجب اثرات سوء بی شماری در اقتصاد کشورهای مختلف شده، شکاف‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی موجود در جوامع مختلف را عمیق تر و نابرابری‌ها را عیان تر کرده و ثبات منطقه‌ای و امنیت داخلی کشورها را به شدت تحت تأثیر قرار داده است، بنابراین دولت‌ها در مقابل چنین تهدیدی که بقا و موجودیتشان را به خطر انداخته بود، سیاست امنیتی کردن را اتخاذ کردند تا بتواند از طریق بکار بستن قوانینی فراتر از روال عادی گذشته‌ی خود و با اولویت قرار دادن این مشکل، به حل آن بپردازند. اما امنیتی کردن در کنار فوایدی که می‌تواند در کنترل و ویروس کرونا داشته باشد، تبعاتی هم مانند: افزایش اقتدارگرایی و تمرکز قدرت نخبگان حاکم، فشار و سرکوب جنبش‌های مدنی، نادیده گرفتن مهاجران، کم شدن بودجه سازمان‌های بین‌المللی و بالطبع ضعف در کارایی آن‌ها و خدشه در مفاهیم حقوق بشری، به دنبال داشته است. پس از پشت سر گذراندن چندین بیماری همه گیر، در نهایت بحران کرونا بسیاری از تصمیم گیرندگان حاکم را بر این باور رساند که برای حفظ امنیت داخلی و حتی امنیت بین‌المللی، تمرکز فزاینده بر امنیت بهداشتی بسیار لازم است و این خود مفهوم سنتی امنیت، به معنی عدم

رویاری نظامی میان دولت‌ها، را به چالش کشید و زمینه‌ای را فراهم کرد تا بتوان سلامت را در کنار دیگر تهدیدات امنیتی قرارداد، در حقیقت قبول دستور کار چندبعدی برای امنیت به جای یک دستور کار تک‌بعدی. این در حالی است که امنیتی کردن مساله بهداشت و درمان لزوماً به معنای بهتر شدنش نیست، بلکه به دلیل ناتوانی در حل موضوع بر طبق روال عادی بدان پناه می‌بریم و همان‌طور که شرح داده شد دولت‌ها با امنیتی کردن مساله کرونا، امنیت ملی خود را کمال مطلوب انگاشتند، که این امر تأثیرات منفی‌ای را در روند صلح و امنیت بین‌المللی به وجود آورد، در صورتی که در جهان امروز که تا این حد به هم متصل و وابسته است، برقراری امنیت بهداشتی در گرو همکاری بین‌المللی و تأمین بهداشت جهان است.

از این رو، مقابله با همه‌گیری کووید ۱۹ تحت عنوان موضوعی امنیتی می‌تواند دو پیامد متفاوت داشت باشد: اول اینکه با بازنگری در مفاهیم سنتی امنیت، موجبات افزایش اهمیت دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی به امور بهداشتی را فراهم کند، بدین صورت که میزان رسیدگی کشورها به زیرساخت‌های بهداشتی و درمانی خود به عنوان یک سرمایه‌گذاری امنیتی افزایش یابد و بعلاوه نقش سازمان‌های بین‌المللی فعال در حوزه‌های بهداشت جهانی را جهت ایجاد سازوکارهای پیشگیرانه تقویت کند، که بدین ترتیب امری مثبت و سازنده خواهد بود. از سوی دیگر، امنیتی ورزی ممکن است توجه و منابع لازم را به سمت مسائل بهداشتی برای حل سریع بحران فراهم کند، اما تأکید بسیار بر آن، با قرار دادن امنیت ملی در مقابل امنیت شهروندان و امنیت انسانی و همچنین عدم مقابله با دلایل ساختاری نابرابری بهداشتی، نه تنها کمکی بر حل موضوع نخواهد کرد بلکه سبب تشدید بحران داخلی و ایجاد تبعات منفی در روند صلح و امنیت بین‌الملل خواهد شد.

منابع

فارسی

- بوزان بری، ویور اُلی، دو ویلد یاپ (۱۳۹۴). چارچوبی تازه برای تحلیل امنیت، علیرضا طیب، چاپ سوم، تهران: انتشارات پژوهشکده‌ی مطالعات راهبردی.
- بوزان، بری (۱۳۷۹)، «گفتگوی علمی، آشنایی با مکتب کپنهاگ در حوزه‌ی امنیت»، فصلنامه مطالعات راهبردی، دوره ۳، شماره ۹، صص: ۱۶-۹.
- دهقانی فیروز آبادی، سیدجلال و سید یوسف قرشی (۱۳۹۱)، «نظریه و روش در مطالعات امنیتی کردن»، فصلنامه مطالعات راهبردی، دوره ۱۵، شماره ۴، صص: ۴۲-۷.
- چادری، شبنم (۱۳۹۹). «نگاهی به منافع و بازی متعارض بازیگران مختلف در قره‌باغ!». فراتاب: <http://www.faratab.com/news/11447/>

References

- Chadory, Shabnam (2019). "A look at the conflicting interests and play of different actors in Karabakh!". faratab.[In Persian]
- Curley, Melissa G and Herington, Jonatan (2011), "The securitization of avian influenza: international discourses and domestic politics in Asia", *Review of International Studies*, Vol. 37, No 1, Pp: 141-166.
- Dehghani Firouzabadi, Seyed Jalal and Seyed Yusuf Qurashi (2012), "Theory and Method in Securitization Studies", *Strategic Studies Quarterly*, Volume 15, Number 4, pp: 7-42. [In Persian]
- Jonas, Olga B (2013), "Pandemic Risk" Background paper for World Development Report, Washington, DC: World Bank.
- Iqbal, Z. (2006), « Health and human security: The public health impact of violent conflict» *International Studies Quarterly*, Volume 50, Issue 3, Pp: 631-649.
- Madhav, Nita; Oppenheim, Ben; Gallivan, Mark; Mulembakani, Prime; Rubin, Edward; Wolfe, Nathan (2017), "Pandemics: Risks, Impacts, and Mitigation" in: *Disease Control Priorities: Improving Health and Poverty*, edited by Jamison DT et al, Vol. 9, Washington (DC): The World Bank.

- McInnes, C (2008), "Healt" in: *Security Studies*, Edited by Paul D. Williams, Matt McDonald, London: Routledge.
- McInnes, Colin; Lee, Kelley (2006), «Health, Security and Foreign Policy» , *Review of International Studies*, Vol. 32, No. 1, pp. 5-23.
- Milani, Carlos R. S. (2020), "COVID-19 between Global Human Security and Ramping Authoritarian Nationalisms", **Geopolítica(s)**, Vol. 11, No. (Especial) 2020, pp. 141-151
- Peterson, Susan. (2002), "Epidemic disease and national security", in: *Security Studies*. Vol. 12. No. 2. pp 43-81.
- Pusztai, Wolfgang (2019), "Libya's conflict: a very short introduction", *EUISS European union institute for security studies*, no.12, pp:1-8.
- Stritzel Holger (2014) *Security in Translation Securitization Theory and the Localization of Threat*, London: Palgrave Macmillan.
- Thomas, Caroline (1989)« On the health of International Relations and the international relations of health», *Review of International Studies*, Vol. 15, No. 3 pp. 80–273.
- Weaver, ole (1995), «Securitization and Desecuritization» in: *On Security*, edited by Ronnie D. Lipschutz, New York: Columbia University Press.
- Whiteside, Alan; de Waal, Alex; Tensae, Tsadkan (2006) « AIDS, Security and the Military in Africa: A Sober Appraisal», in: *African Affairs*. Vol. 105, No. 419. pp 201-218

منابع اینترنتی

- Adar, Sinem; Angenendt, Steffen; Asseburg, Muriel; Bossong, Raphael; Kipp, David (2020). the German Institute for International and Security Affairs, SWP. <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2020C16/>
- Anyadike, Obi (2020). Briefing: What's behind South Sudan's COVID-19 inspired UN-backlash. The New Humanitarian. <https://www.thenewhumanitarian.org/news/2020/04/10/south-sudan-UN-coronavirus-backlash>
- Bensadoun, Emerald; Lao, David; Stephenson, Mercedes (2020). Coronavirus: Canadian Forces cancel major joint exercise with U.S. Army. Global news.

<https://globalnews.ca/news/6692166/coronavirus-maple-resolve-cancelled/>

Bozan, Barry (1379), "Scientific discussion, acquaintance with the Copenhagen school in the field of security", Strategic Studies Quarterly, Volume 3, Number 9, pp: 9-16. [In Persian]

Browne, Ryan; Barbara, Starr (2020). Another US-Israel joint military exercise canceled due to coronavirus fears. CNN.<https://edition.cnn.com/2020/03/05/politics/us-military-cancels-exercise-israel-coronavirus/index.html>

Browne, Ryan; Barbara, Starr (2020). Major military exercise in Europe canceled over coronavirus concerns. CNN.<https://edition.cnn.com/2020/03/11/politics/us-military-europe-coronavirus/index.html>

Buzan Berry, Weaver Oli, Two Wild Yap (2014). A new framework for security analysis, Alireza Tayeb, 3rd edition, Tehran: Strategic Studies Research Center Publications. [In Persian]

Donnelly, Laura (2020). Parallel export' of essential drugs banned to protect UK in coronavirus outbreak. The Telegraph. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/03/20/parallel-export-essential-drugs-banned-protect-uk-coronavirus/>

de Coning, Sedic (2020). Examining the Longer-Term Effects of COVID-19 on UN Peacekeeping Operations. Global Observatory. https://theglobalobservatory.org/2020/05/examining-longer-term-effects-covid-19-un-peacekeeping-operations/?utm_source=twitter&utm_medium=organic_social&utm_campaign=US_GO_publications_analysis.

Chudik, Alexander; Mohaddes, Kamiar; Hashem Pesaran, M; Raissi, Mehdi; Rebucci, Alessandro (2020). Economic consequences of Covid-19. Voxeu.<https://voxeu.org/article/economic-consequences-covid-19-multi-country-analysis>

European Statistical Office (2021). GDP down by 0.6% in the euro area and by 0.4% in the EU <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/11563071/2-30042021-BP-EN.pdf/bf5d61eb-d36f-7fb4-97c8-a9ac2ae134cc?t=1619776447550>

Euro news (2021). Despite vaccination success, Hungary sets daily record Covid death.

<https://www.euronews.com/2021/03/31/despite-vaccination-success-hungary-sets-daily-record-covid-deaths>

Gaudino, Ugo (2020). The Ideological Securitization of COVID-19: Perspectives from the Right and the Left. E-International Relations. <https://www.e-ir.info/2020/07/28/the-ideological-securitization-of-covid-19-perspectives-from-the-right-and-the-left/>

Gibbons, Thomas; Barnes, Julian E (2020). Coronavirus Disrupts Troop Withdrawal in Afghanistan. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2020/03/18/world/asia/coronavirus-withdrawal-afghanistan.html>

Kishi, Rudabeh (2021). How the Coronavirus Crisis Is Silencing Dissent and Sparking Repression. Foreignpolicy. <https://foreignpolicy.com/2020/07/21/how-the-coronavirus-crisis-is-silencing-dissent-and-sparking-repression/#>

McNeil Jr, Donald; Jacobs (2020). Trump says US is leaving WHO, but experts aren't so sure.

The Federal Register (2020). <https://www.federalregister.gov/documents/2020/04/21/2020-08542/prioritization-and-allocation-of-certain-scarce-or-threatened-health-and-medical-resources-for>

The New York Times. <https://www.nytimes.com/2020/05/29/health/virus-who.html>

Mustasilta, Katariina (2020). The Effects of the COVID-19 Pandemic on Peace and Conflict. The global observatory. <https://theglobalobservatory.org/2020/10/effects-of-covid-19-pandemic-on-peace-conflict/>

Reich, Robert (2020). Ignore the Bankers – The Trump Economy Is Not Worth More Coronavirus Deaths. Guardian. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/mar/29/bankers-trump-economy-coronavirus-deaths>

Sears, Nathan Alexander (2020). The Securitization of COVID-19: Three Political Dilemmas. global policy journal. <https://www.globalpolicyjournal.com/blog/25/03/2020/securitization-covid-19-three-political-dilemmas>

Strangio, Sebastian (2021). What's Behind Cambodia's Cancellation of Military Exercises with China? The diplomatic. <https://thedi diplomat.com/2021/02/whats-behind-cambodias-cancellation-of-military-exercises-with-china/>

The UNAIDA (2008). Leadership and AIDS: Festus Mogae.

<https://www.unaids.org/en/resources/presscentre/featurestories/2008/october/20081020mogaeleadership>

The United Nations (2020). Global Ceasefire.

<https://www.un.org/en/globalceasefire>

World Health Organization (2020). WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID.

<https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>

World Health Organization (2020). The best time to prevent the next pandemic is now: countries join voices for better emergency preparedness.

<https://www.who.int/news/item/01-10-2020-the-best-time-to-prevent-the-next-pandemic-is-now-countries-join-voices-for-better-emergency-preparedness>

استناد به این مقاله: آجیلی، هادی، و چادری، شبنم. (۱۴۰۲). تأثیر بحران «کرونا» بر مفهوم سازی «امنیت»

در روابط بین الملل. پژوهشنامه روابط جهانی، (۲۱)، ۱۷۵-۲۰۱. doi:

10.22054/jrgr.2023.59953.1012

The *State Studies Quarterly* is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی